

Єськов С.В., доктор філософії,
президент Центру дослідження європейських реформ,
Люксембург, Велике Герцогство Люксембург

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПРИВАТНЕ ЖИТТЯ У ЗВ'ЯЗКУ З ОБРОБКОЮ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ У СФЕРІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ

Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» та Стратегією розвитку інформаційного суспільства в Україні визначено необхідність розвитку таких умов суспільного життя в Україні, за яких кожна людина може створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, мати можливість реалізовувати свій потенціал, сприяти суспільному і особистісному розвитку та підвищувати якість життя. Важливими кроками на цьому шляху є удосконалення нормативно-правової бази з питань забезпечення розвитку інформаційної сфери та прискорення її адаптації до європейських правових норм та стандартів.

Базовими нормативними документами, які дають змогу ознайомитися зі стандартами Ради ЄС щодо регулювання відносин між правоохоронними органами та провайдерами телекомунікаційних послуг щодо виконання запитів на втручання у приватне спілкування, є Резолюція Ради ЄС від 17 січня 1995 року «Про законне перехоплення телекомунікацій», Резолюція Ради ЄС від 20 червня 2001 року «Про оперативні запити правоохоронних органів стосовно громадських телекомунікаційних мереж та послуг» та Директива № 2002/58/ЄС Європейського Парламенту й Ради ЄС від 15 грудня 1997 року «Про обробку персональних даних і захист конфіденційності в секторі електронних засобів зв'язку».

Резолюція Ради Європейського союзу від 17 січня 1995 року «Про законне перехоплення телекомунікацій» [1, с. 1-6] присвячена унормуванню можливості національних правоохоронних органів проведення перехоплення телекомунікацій, містить стисле викладення пропозицій компетентних правоохоронних органів для технічної реалізації санкціонованого законом перехоплення в сучасних телекомунікаційних системах. Необхідність у прийнятті цього документа виникла через потребу одноманітного врегулювання відносин між правоохоронними органами, уповноваженими на перехоплення, та провайдерами відповідних послуг, внаслідок чого Рада ЄС закликала уряди держав-членів погодити це питання на рівні міністрів,

відповідальних за телекомунікації, міністрів юстиції і внутрішніх справ. Інакше кажучи, метою цієї резолюції є забезпечення платформи для взаємодії постачальників телекомунікаційних послуг та правоохоронних органів щодо виконання оперативних запитів на перехоплення інформації.

Ідею про те, що негласний доступ до телекомунікацій є вкрай важливим в сучасних умовах протидії злочинності, для розкриття тяжких злочинів та переслідування злочинців, розвинуто й в іншому документі Ради ЄС – Резолюції «Про оперативні запити правоохоронних органів стосовно громадських телекомунікаційних мереж та послуг» [2, с. 89-93]. Підтвердивши в черговий раз потребу в дотриманні прав осіб на таємницю зв'язку при проведенні заходів щодо перехоплення телекомунікацій, Рада ЄС у зазначеній резолюції звернула увагу на значне розповсюдження негативних явищ в частині використання злочинцями новітніх телекомунікаційних технологій з метою досягнення протиправних цілей та отримання певних переваг, наданих можливостями телекомунікаційних систем, як із метою уникнення затримання, так і для скоєння злочинів.

Вказавши, що попередню резолюцію з цих питань («Про законне перехоплення телекомунікацій») було прийнято ще в той час, коли в телекомунікаційній сфері превалювала комутація каналів (а не комутація пакетів – більш сучасний спосіб комутації, коли по одній фізичній лінії зв'язку можуть обмінюватися даними багатьох вузлів), Рада ЄС у резолюції «Про оперативні запити правоохоронних органів стосовно громадських телекомунікаційних мереж та послуг (ENFOPOL)» закріпила низку пояснень й уточнень з урахуванням науково-технічного процесу в цій галузі. У цьому контексті наводяться такі стандарти, протоколи, мережі та послуги, як, наприклад, PSTN, ISDN (цифрова мережа інтегрованих послуг), GPRS, UMTS (універсальна система мобільних телекомунікацій), xDSL, TETRA (транс'європейський стандарт радіозв'язку з автоматичним розподілом каналів), GSM, CDMA, IS-41, AMPS, S-PCS (персональна супутникова система зв'язку) тощо. У принципі, за своїм внутрішнім змістом, резолюція Ради ЄС «Про оперативні запити правоохоронних органів стосовно громадських телекомунікаційних мереж та послуг (ENFOPOL)» є коментарем до попередніх рішень Ради ЄС з питань перехоплення телекомунікацій стосовно найновіших технологічних рішень [2].

Враховуючи ту обставину, що розвиток інформаційного суспільства та запровадження нових телекомунікаційних послуг, у тому числі успішний транскордонний розвиток таких послуг, здебільшого залежить від віри користувачів в те, що загрози втручання в їхнє особисте життя ці технології не несуть, Рада ЄС спільно з Європейським Парламентом прийняли Директиву № 2002/58/ЄС стосовно обробки персональних даних та захисту права на недоторканість особистого життя в сфері

електронних комунікацій. Метою директиви проголошено гармонізацію положень національного законодавства щодо гарантій відповідного рівня захисту основних прав і свобод, і, зокрема, права на приватне життя і конфіденційність інформації про приватне життя у зв'язку з обробкою персональних даних у сфері електронних комунікацій, і для забезпечення вільного руху таких даних, вільного пересування обладнання для електронного зв'язку та послуг електронного зв'язку. Закріпивши принцип конфіденційності комунікацій та встановивши заборону несанкціонованого прослуховування, підключення, зберігання, будь-яких інших форм перехоплення або стеження за повідомленнями або даними трафіку, директивою допускається обмеження прав людини, у тому числі зберігання персональних даних протягом певного періоду, якщо таке обмеження є необхідною, відповідною і пропорційною мірою в рамках демократичного суспільства для здійснення захисту національної безпеки, оборони та громадської безпеки, запобігання, розслідування, виявлення і переслідування злочинних дій або несанкціонованого використання системи електронного зв'язку [3, с. 37-47].

Підводячи підсумки висвітлення позиції Ради ЄС зазначимо, що досвід регламентації взаємовідносин між провайдерами телекомунікаційних мереж та правоохоронними органами може бути корисним прикладом для України, оскільки прозорість та деталізація, з якими підійшли до регулювання такої делікатної справи як втручання у приватне спілкування, потребують уваги та гідні запозичення. Адже у «Правилах надання та отримання телекомунікаційних послуг», затверджених постановою Кабінету Міністрів України № 295 від 11 квітня 2012 р. містяться лише загальні згадки про потребу охорони таємниці телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передається технічними засобами телекомунікацій, а також заборону зняття інформації з телекомунікаційних мереж, крім випадків, встановлених законом. Фрагментарні спроби регулювання окремих аспектів втручання у приватне спілкування здійснені в «Порядку взаємодії між СБ України та Адміністрацією Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України при організації проведення сертифікації технічних засобів телекомунікацій на відповідність вимогам нормативних документів до технічних засобів для здійснення уповноваженими органами оперативно-розшукових заходів у телекомунікаційних мережах загального користування України», проте, як можна впевнитися з вищенаведеного досвіду, цього явно недостатньо.

Література

1. Council Resolution of 17 January 1995 on the lawful interception of Telecommunications. *Official Journal of the European Communities*. L.329. 4.11.1996. Pp. 1-6.

2. Council Resolution of 20 June 2001 on law enforcement operational needs with respect to public telecommunication networks and services. *Official Journal of the European Communities*. L. 107. 03.05.2002. Pp. 89-93.

3. Directive 2002/58/EC of the European Parliament and of the Council of 12 July 2002 concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the electronic communications sector (Directive on privacy and electronic communications). *Official Journal of the European Communities*. L. 201. 31.7.2002. Pp. 37-47.

UDC 32.001 + 34.02 (043.2)

Лобжанидзе Г.Ш., д.ю.н., профессор,
Тбилисский учебный университет Гурама Таварткиладзе
Челидзе С.Г., д.ю.н., ассоциированный профессор,
Кавказский международный университет, г. Тбилиси, Грузия

УЧЕНИЕ О ЕСТЕСТВЕННОМ ПРАВЕ И ДРЕВНЕКИТАЙСКАЯ ФИЛОСОФИЯ

Естественное право, начиная с древнего Китая, затем римского периода, живёт в средневековую эпоху, так как связано с идеологическим направлением этих веков [1].

Естественное право самобытно, оно сформировалось как учение о праве независимо от идеального государства и происходит от «природы» (естества), что даёт ему преимущество над политическими институтами.

Естественное право берёт начало в странах древнего Востока и достигает своего развития в античную эпоху. Советская наука исследовала его фрагментами, так как считала это учение западным и буржуазным учением [2].

В сущности, без учёта естественного права было невозможно основательное изучение не только философии права, но и позитивного, обычного или прецедентного права, хотя «в науке права в течение веков существовало и господствовало учение, доказывающее, что «независимо от постоянно изменяющегося позитивного права, т.е., законодательства, существует естественное право – принципы высшего, всеобщего, вечного права, к которым должно стремиться позитивное право каждой страны и которые представляют критерии оценки действующего законодательства» [3].

Прежде естественное право понимали как идеалистическое понимание права, согласно которому его существование определяется самой природой человека и поэтому представляли независимым от конкретных социальных условий и государства. Тем самым, приверженцы школы естественного права свою теорию (Голландия – Гроций и Спиноза; Англия – Гоббс и Локк; Франция – Вольтер, Монтескье, Руссо; Германия